

ОБЛІК У КРЕДИТНИХ СПІЛКАХ

© Мохняк В.С., 2014

Розглянуто відповідність методики та організації обліку у кредитних спілках відповідно до специфіки їх діяльності. Розкрито шляхи і передумови формулювання засадних основ адаптивності системи бухгалтерського обліку кредитних спілок.

Ключові слова: кредитна спілка, система бухгалтерського обліку, адаптивна облікова система, власний капітал, активні і пасивні операції, ринок фінансових послуг.

V.S. Mokhnyak

Lviv Polytechnic National University

ACCOUNTING IN CREDIT UNIONS

© Mokhnyak V.S., 2014

Compliance methodologies and accounting organization of credit unions in accordance with their specific activities discussed in the article. The accounting system of credit unions in their methodological orientation should provide financial information and social protection for all participants, a reliable statistical basis for macroeconomic management processes form, transparency of these institutions for the regulation of financial services to create. The existing legal and procedural framework for the organization of accounting in credit unions, lack of clear legal rules to control this basic foundation does not provide financial protection to their members, prevents and effectiveness of overall regulation of this sector of the economy.

Accounting system in credit unions requires adaptation according to the actual conditions analysis confirms recent studies and publications.

The problem of establishing objective level of financial stability of the credit union occurs in modern conditions are unstable and not enough projected financial and economic environment. Protection of its own (invested capital), the actual level of financial stability of the credit union does not allow you to install modern methods. This is because the methods are based not only formalized the basic information, but also use a significant number of quality indicators. Formalized financial information should speak baseline information for organizations of this type.

The formulation of fundamental principles of adaptability accounting credit unions should be made within the national standardization of accounting-based teaching materials institutions regulation of financial services. This base object and a rising condition for the development and adaptation of the accounting system of the credit union must act equity.

Key words: credit union, accounting system, accounting system adaptive, equity, active and passive operation, the financial services market.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси, зорієнтовані на розвиток соціально орієнтованої економіки України, вимагають формування нового науково обґрунтованого механізму для забезпечення їх ефективності, зокрема й для підтримки дієвого функціонування фінансово-кредитних інституцій. Для об'єктивнішого управління фінансово-економічними проце-

сами цей механізм, має ґрунтуватися на формалізованих даних системи бухгалтерського обліку і показниках звітності. Для забезпечення таких цілей необхідна адекватна система обліку, яка інформаційно розкриває об'єктивні процеси та їх результати, що є у кредитних спілках як громадських самоврядних організаціях.

Ураховуючи специфіку кредитних спілок, яка полягає у залученні й операційному оперуванні особистими заощадженнями їхніх членів для взаємного кредитування, адаптивна система бухгалтерського обліку, відображаючи специфіку таких операцій, у своїй методологічній спрямованості повинна інформаційно забезпечувати фінансовий та соціальний захист всіх учасників, формувати надійну статистичну базу для управління макроекономічними процесами, створювати прозорість діяльності цих суб'єктів для інститутів у сфері регулювання фінансових послуг.

Виходячи з вищенаведених аргументацій, вважають, що “специфічність функціонування кредитних спілок зумовлює необхідність забезпечення внутрішніх і зовнішніх користувачів обліковою інформацією... це можливо завдяки побудові облікової системи з урахуванням удосконалення складових елементів організації бухгалтерського обліку” [1, с. 6]. Дотримання норм застарілої законодавчо-регламентної бази щодо організації обліку у кредитних спілках, відсутність чітких правових норм контролю на цій базовій основі не забезпечує фінансового захисту їх членів, унеможливує й дієвість загальноекономічного регулювання діяльності суб'єктів цієї сфери економіки, а тому проблематика розроблення адаптивності системи обліку у кредитних спілках є актуальною.

Формулювання цілі статті. Метою статті є аналіз відповідності чинної (стандартизованої) системи бухгалтерського обліку кредитних спілок з особливістю їхньої діяльності, аргументування передумов й елементних складових формування адаптивності облікової системи організації цієї фінансової сфери.

Виклад основного матеріалу. Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує про потребу адаптації системи бухгалтерського обліку у кредитних спілках відповідно до реальних умов, у яких вони здійснюють свою діяльність та специфіки їхніх фінансових операцій. Попри те, як зробила висновок М.С. Федорець за результатами дисертаційного дослідження, сьогодні “... відсутні спеціальні комплексні дослідження стосовно проблем організації облікового процесу та методики обліку специфічних операцій у кредитних спілках” [1, с. 1].

Специфічність фінансових операцій у кредитних спілках передусім торкається об'єктів власного капіталу, методика обліку яких недостатньо урегульована й на рівні загальної національної та міжнародної стандартизації системи бухгалтерського обліку. Такий висновок робиться в багатьох публікаціях у сфері бухгалтерського обліку, зокрема Н.М. Воськало за результатами дисертаційного дослідження акцентує на “необхідності теоретичного обґрунтування та розробленні рекомендацій з вдосконалення процесів обліку власного капіталу” (загалом і окремих його складових) [2, с. 1].]

Науковці і практики, які досліджують адекватність регламентованих приписів і стандартизованих норм в організації бухгалтерського обліку кредитних спілок як суспільно-фінансових інституцій, аргументовано наводять низку невідповідностей. У цьому контексті М.Й. Гедз і О.Д. Круподер зазначають, що “більшість досліджень, пропозицій і рекомендацій в галузі обліку та аудиту кредитних спілок виконуються, виходячи із законодавчо-нормативних документів ... наукові дослідження за цією тематикою є необхідними й актуальними” [3, с. 174]. З таких позицій О. Іваненко обґрунтовує “потребу вдосконалення бухгалтерського обліку в кредитних спілках у частині узгодження нормативно-правового регулювання” [4, с. 38], тобто йдеться про потребу вироблення адекватної для кредитних спілок законодавчо врегульованої облікової методології.

Низка динамічних процесів у сучасній економіці (інфляційні процеси, різкі зміни валютних курсів, цінних корпоративних і державних паперів тощо) вимагає адаптації до них системи бухгалтерського обліку; особливо це стосується обліку фінансових установ. Наслідки подібних операцій (наприклад, дедуція власного капіталу, реальні цінові зміни боргів і зобов'язань) у

системі обліку кредитних спілок не відображено. В сучасних дослідженнях щодо надання адаптивності сучасній системі бухгалтерського обліку аргументується потреба відображення у цій системі господарських операцій з невизначеними наслідками, обґрунтовується, що відображення таких операцій “сприяє зростанню корисності бухгалтерської інформації як бази прийняття рішень” та відзначається “потреба їх розгляду не лише з економічного, але й персоналістичного підходу, що дозволяє врахувати права, відповідальність, економічні інтереси соціально-економічних партнерів підприємства, в розпорядженні яких знаходяться ресурси” [10, с. 1]. Проблематику обліку власного капіталу та його зміни в системі корпоративних прав достатньо добре розкрито у дисертаційній роботі О.І. Пилипенка “Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: теорія, методологія, організація” [9].

У сучасних умовах нестійкого і недостатньо прогнозованого фінансово-економічного середовища виникає проблема встановлення об’єктивного рівня фінансової стійкості кредитної спілки. Використовувані сьогодні методики не дають змоги встановити ступінь об’єктивної захищеності власного (вкладеного) капіталу, реальний рівень фінансової стійкості кредитної спілки, оскільки існуючі методики ґрунтуються не тільки на формалізованій базовій інформації, а й використовують значну кількість якісних показників. Для організацій такого типу базисною інформацією повинна, на наш погляд, бути формалізована фінансова інформація, яку можливо отримати у системі бухгалтерського обліку. Попри те, організація бухгалтерського обліку як системне функціонування й опрацювання фінансово-господарських операцій, що проводяться кредитними спілками, здійснюється за методологічними підходом, розробленим спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг – Нацкомфінпослуг [5].

Методичні рекомендації цього регулятивного органу щодо базових засад організації обліку у кредитних спілках та об’єднаних кредитних спілках ґрунтуються на загальнодержавних базових регламентаціях методики облікових процесів. Тобто облік фінансово-господарських операцій кредитних спілок зорієнтований на загальний план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу зобов’язань і господарських операцій підприємств, затверджений Міністерством фінансів України. Те саме стосується й принципів та вимог до складання ними фінансової звітності. Для вирішення проблемних питань деякі науковці “з метою удосконалення організації бухгалтерського обліку кредитних спілок пропонують впровадження в практику внутрішнього регламенту – Положення про організацію бухгалтерського обліку, у складі якого розглядається облікова політика, де обов’язково висвітлюються обрані способи оцінки специфічних об’єктів і методика обліку” [6].

Специфіка обліку кредитних спілок як спеціалізованого фінансового посередника зумовлює проведення основних активних і пасивних операцій: “... головною причиною недоліків обліку основних активних і пасивних операцій кредитних спілок вважається те, що одні і ті ж рахунки, але у різних господарських суб’єктів – фінансових і не фінансових, – використовуються для обліку різних за своєю економічною сутністю об’єктів” [7]. До активних операцій належать надання фінансових послуг, здійснення іншої фінансової діяльності кредитними спілками за принципами кооперації стосовно розміщення й розподілу акумульованих ними з різних джерел власних, залучених та позикових коштів для формування фінансової стійкості кредитної спілки і, відповідно, задоволення потреб її членів в отриманні доступних послуг.

За результатами дисертаційного дослідження запропоновано удосконалену методику обліку активних операцій, зокрема “уточнення назви і призначення рахунків 18 “Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи”, 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками, контрагентами за основними операціями діяльності”, а також окремі статті фінансової звітності з метою раціоналізування інформаційних потоків з урахуванням особливостей фінансової діяльності кредитних спілок” [1, с. 3].

Пасивні – це операції з акумулювання власних, залучених та позикових коштів з метою формування фінансових ресурсів кредитної спілки, спрямованих на забезпечення умов проведення активних операцій та її фінансової діяльності загалом. Для забезпечення більшої адекватності таких

операцій пропонується удосконалити “методику поточного та підсумкового обліку пасивних операцій кредитних спілок (формування власного капіталу і депозитних операцій) за рахунок уточнення назви й призначення рахунків 55 “Довгострокові зобов’язання за залученими коштами”, 63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками, контрагентами за основними операціями діяльності” [1, с. 3].

Методичними рекомендаціями щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об’єднаною кредитною спілкою, розроблених Нацкомфінпослуг [5], особливе місце відводиться методиці резервування неповернених кредитів. Відповідно до цих регламентацій формування та використання резерву забезпечення втрат від неповернення кредитів відображається на субрахунок 381 “Резерв забезпечення покриття втрат від неповернення кредитів”. З рахунку цього резерву списують основну суму кредиту за простроченими, неповерненими та безнадійними кредитами. Проведенням на дебеті рахунка 381 і кредиті рахунка 716 відображається зменшення сформованого резерву у складі доходів на визначені суми.

Висновки. Аналіз практики організації обліку у кредитних спілках, висновки науковців за цією тематикою доводять, що чинна система бухгалтерського обліку не розкриває змісту і результатів діяльності організацій такого типу діяльності. Формулювання засадних принципів адаптивності системи бухгалтерського обліку кредитних спілок повинно здійснюватися у рамках національної стандартизації бухгалтерського обліку на основі методичних розробок інституцій з регулювання фінансових послуг. При цьому базовим об’єктом і висхідною умовою розвитку і адаптації облікової системи кредитної спілки повинен виступати власний капітал.

1. Федорець М.С. Бухгалтерський облік у кредитних спілках: організація і методика: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / М.С. Федорець. – ННЦ “Інститут аграрної економіки” Української академії аграрних наук, 2009. – 19 с. 2. Воськало Н.М. Облік і контроль власного капіталу в системі корпоративного управління / Н.М. Воськало. – Львівська комерційна академія, 2012. – 21 с. 3. Гедз М.Й. Особливості обліку та аудиту кредитно-депозитних операцій кредитних спілок / М.Й. Гедз, О.Д. Круподер // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2009. - № 3 (6). – С. 174–177. 4. Іваненко О. Методичні аспекти обліку продуктивних активів кредитної спілки / О.Іваненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 7. – С. 32–38. 5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об’єднанню кредитною спілкою: Розпорядження Держфінпослуг від 18.12.2003 р. № 171 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dfp.gov.ua/774html?&tx_ttnews\[pointer\]=150&cHash=6865efe0c2](http://www.dfp.gov.ua/774html?&tx_ttnews[pointer]=150&cHash=6865efe0c2). 6. Федорець М.С. Кооперативні принципи в організації бухгалтерського обліку кредитних спілок / М.С. Федорець // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і перспективи розвитку. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2007. – № 577. – С. 394 – 399. 7. Лисюк О.М. Організаційні принципи бухгалтерського обліку у кредитних спілках / О.М. Лисюк, М.С. Федорець // Торгівля і ринок України: збірник наукових праць Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – 2007. – Вип. 23.Т.2. – С. 344 – 349. 8. Чистякова Л.І. Власний капітал у кредитних спілках: філософський, організаційний та обліковий аспект / Л.І. Чистякова // Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна. – 2009. – Вип. 36-2. – С. 199–202. 9. Пилипенко О.І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: теорія, методологія, організація: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / О.І.Пилипенко. – Житомирський державний технологічний університет, 2010. – 40 с. 10. Маценко Л.Ф. Бухгалтерський облік та контроль фактів господарського життя з невизначеними наслідками: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Л.Ф. Маценко. – Житомирський державний технологічний університет, 2012. – 20 с.